

Ingliz tilida son soʻz turkumini oʻqitishda kommunikativ yondashuvning xususiyatlari

*Andijon davlat chet tillari instituti
Ingliz tili va adabiyoti kafedrasida oʻqituvchisi
Boltaboyeva Nargizaxon Maxamatjon qizi
Boltaboevanargiza37@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilida son soʻz turkumini oʻqitishda kommunikativ yondashuvning nazariy xususiyatlari oʻrganiladi. Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari, jumladan, Chomsky, Hymes va Vygotskiy tomonidan ishlab chiqilgan nazariyalar asosida ushbu yondashuvning oʻrni va ahamiyati koʻrib chiqiladi.

Kalit soʻzlar: kommunikativ yondashuv, son soʻz turkumi, kommunikativ kompetensiya, nazariy tamoyillar, ingliz tili.

Ingliz tilini oʻrgatish jarayonida kommunikativ yondashuv til oʻqitish metodikasida muhim oʻrin tutadi. Ushbu yondashuv talabalarning real muloqotda tilni toʻgʻri va samarali qoʻllay olishlariga yoʻnaltirilgan boʻlib, u grammatik bilimlardan koʻra kommunikativ kompetensiyaga katta eʼtibor beradi. Ingliz tilida son soʻz turkumini oʻqitishda ushbu yondashuvning nazariy xususiyatlarini aniqlash zarur, chunki bu tilni oʻqitishda oʻquv jarayonining samaradorligini oshiradi. Ushbu maqolada kommunikativ yondashuvning nazariy asosi hamda uning ingliz tilidagi son soʻz turkumini oʻqitishdagi ahamiyati koʻrib chiqiladi.

Kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari XIX asr oxiri va XX asr boshlarida rivojlana boshlagan va til oʻrgatishda tilshunoslik va psixologiya tamoyillariga asoslangan. Ushbu yondashuvning asosiy nazariy asoslari quyidagilarni oʻz ichiga oladi:

Chomskiyning til kompetensiyasi va performans nazariyasi. Noam Chomsky tilshunoslikda katta iz qoldirgan olimlardan biri boʻlib, uning til haqidagi gʻoyalari grammatik va sintaktik tizimlarni oʻrganishga katta hissa qoʻshgan. U *kompetensiya* va *performans* tushunchalarini kiritgan boʻlib, kompetensiya – kishining grammatik qoidalarni bilishi, performans esa – ularning amaliyotda ishlatilishini anglatadi. Bu nazariya til oʻrgatish metodologiyasida hali ham dolzarbdir.

Kompetensiya va *performans* tushunchalari orqali tilni oʻrganishda kommunikativ kompetensiyaning ahamiyatini tushuntirgan. Kompetensiya – bu kishining ichki bilimlari boʻlsa, performans – bu bilimlarni amalda qoʻllash jarayonidir. Kommunikativ yondashuv aynan performansga eʼtibor qaratadi, yaʼni tilning amaliy qoʻllanishi, lekin bu faqatgina amaliyot bilan cheklanmay, nazariy bilimlar asosida ham qoʻllaniladiymisning kommunikativ kompetensiya nazariyasi.

Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan kommunikativ kompetensiya tushunchasi, grammatik kompetensiya bilan cheklanmasdan, madaniy va muloqot kontekstlarini ham oʻz ichiga oladi. Ushbu yondashuvda son soʻz turkumi nafaqat grammatik jihatdan oʻrganilishi, balki ularning muloqotda, kontekstual jihatdan qanday ishlatilishi ham oʻrganilishi nazarda tutiladi. Dell Hymes til oʻrganishda grammatik bilimlardan tashqari, tilni muloqot kontekstida ishlata olish muhimligini taʼkidlagan. Uning *kommunikativ kompetensiya* tushunchasi til oʻrgatishda zamonaviy kommunikativ yondashuvning nazariy asosidir.

Hymesning Kommunikativ Kompetensiya Nazariyasi: Krashen til oʻrgatishda kirish (input) nazariyasini ilgari surgan, bu til oʻrganish jarayonida talabalar oʻz hozirgi bilim darajasidan bir oz yuqoriroq bilimni olishlari kerakligini taʼkidlaydi. Kommunikativ yondashuv bu nazariyaga mos keladi, chunki talabalar yangi son soʻzlarni qoʻllashni asta-sekin kontekstual maʼnoda oʻzlashtiradilar.

Vygotskiyning ijtimoiy rivojlanish nazariyasi: Lev Vygotskiy oʻzining ijtimoiy rivojlanish nazariyasi bilan tilni oʻrganish jarayonining ijtimoiy muloqot orqali rivojlanishini asoslagan. Bu nazariya ham kommunikativ yondashuvda muhim ahamiyatga ega, chunki oʻquvchilar

bir-birlari bilan muloqotda tilni yanada samarali o'rganishadi. Lev Vygotskiyning nazariyasiga ko'ra, til o'rgatish jarayonida ijtimoiy muloqot muhim ahamiyatga ega. Kommunikativ yondashuv ham bu tamoyilni hisobga olib, talabalarning birgalikda ishlashi, suhbatlar orqali tilni o'rganishi va son so'zlarni muloqotda qo'llashini nazariy asoslaydi.

Xulosa. Kommunikativning nazariy jihatlari son so'z turkumini o'qitishda muhim rol o'ynaydi. Bu yondashuv Chomsky, Hymes, Krashen va Vygotskiy kabi olimlarning tamoyillari bilan bog'liq bo'lib, ularning nazariyalari o'quvchilarga grammatikani emas, balki tilni muloqotda samarali qo'llashni o'rgatishni ta'minlaydi. Ingliz tilida son so'z turkumini o'rgatishda bu nazariy tamoyillar o'quvchilarga tilni amaliyotda samarali qo'llashlariga yordam beradi.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

- 1.Chomsky, Noam. *Aspects of the Theory of Syntax*. MIT Press, 1965. – P.165.
- 2.Hymes, Dell. *On Communicative Competence*. University of Pennsylvania Press, 1972.
- 3.Krashen, Stephen D. *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. Longman, 1985.
- 4.Vygotsky, Lev S. *Thought and Language*. MIT Press, 1986.
- 5.Brown, H. Douglas. «Principles of Language Learning and Teaching». Longman, 2007.
6. Richards, Jack C. «Communicative Language Teaching Today». Cambridge University Press, 2006.
- 7.Savignon, S. J. «Communicative Competence: Theory and Classroom Practice». McGraw-Hill, 1997.
8. Larsen-Freeman, D. «Techniques and Principles in Language Teaching». Oxford University Press, 2011.